

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

Jolita Greblikaitė

ANTREPRENERIŠKUMO RAIŠKOS RAIDA
IR ŠIUOLAIKINIAI BRUOŽAI
INOVATYVIOSE SMULKIOSE
IR VIDUTINĖSE ĮMONĖSE

Daktaro disertacijos santrauka
Socialiniai mokslai, vadyba ir administravimas (03 S)

Vilnius, 2011

Disertacija rengta 2004-2010 metais Kauno technologijos universitete ir 2010-2011 metais Mykolo Romerio universitete.

Disertacija ginama eksternu.

Moksliniai konsultantai:

doc. dr. Alvydas Baležentis (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, vadyba ir administravimas – 03 S) (2010-2011)

prof. habil. dr. Kęstutis Kriščiūnas (Kauno technologijos universiteto Europos institutas, socialiniai mokslai, vadyba ir administravimas – 03 S) (2004-2011)

Disertacija ginama Mykolo Romerio universitete Vadybos ir administravimo mokslo krypties taryboje:

Pirmininkas:

prof. habil. dr. Adolfas Kaziliūnas (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, vadyba ir administravimas, 03 S)

Nariai:

doc. dr. Malvina Arimavičiūtė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, vadyba ir administravimas, 03 S)

doc. dr. Juozas Vijeikis (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, vadyba ir administravimas, 03 S)

prof. habil. dr. Zigmantas Lydeka (Vytauto Didžiojo universitetas, socialiniai mokslai, vadyba ir administravimas, 03 S)

prof. habil. dr. Petras Baršauskas (ISM Vadybos ir ekonomikos universitetas, socialiniai mokslai, vadyba ir administravimas, 03 S)

Oponentai:

doc. dr. Tadas Sudnickas (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, vadyba ir administravimas, 03 S)

prof. habil. dr. Borisas Melnikas (Vilniaus Gedimino technikos universitetas, socialiniai mokslai, vadyba ir administravimas, 03 S)

Disertacija bus ginama viešame Vadybos ir administravimo mokslo krypties tarybos posėdyje 2011 m. birželio 10 d. 10 val. Mykolo Romerio universiteto konferencijų salėje (I-414 aud.).

Adresas: Ateities g. 20, LT - 08303 Vilnius.

Disertacijos santrauka išsiuntinėta 2011 m. gegužės 10 d.

Disertaciją galima peržiūrėti Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo (Gedimino pr. 51, Vilnius) ir Mykolo Romerio universiteto (Ateities g. 20, Vilnius) bibliotekose.

Jolita Greblikaitė

EVOLUTION AND MODERN FEATURES OF ENTREPRENEURSHIP'S EXPRESSION IN INNOVATIVE SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES

Summary

Relevance of the research and the extent of investigation. Entrepreneurship penetrates to all spheres of nowadays life starting from personal life, institutions and ending in regional or country development. The importance of entrepreneurship is not argued in the development of nowadays economy. Entrepreneurship helps to make a distinguishing position in the market, increase activity competitiveness and strengthen competitiveness of an enterprise. Entrepreneurship is one of the spheres which development is supported by large amount of financial funds in the European Union (EU). Such a support is very important for less developed countries, their enterprises, especially small and medium-sized, for entrepreneurs.

Entrepreneurship as business phenomenon is an actual research object in social sciences. Entrepreneurship in management and business practice might be expressed by certain features¹, which identification is an actual question of the scientific research. In modern management theory the question of the entrepreneurship is important, broadly analysed and discussed in research works.

The analysis of the entrepreneurship's expression² and its features, at first, starts from research works on entrepreneurship itself, from classical and neo-classical economic theory initiators such as *R. Cantillon, J. B. Say, J. S. Mill, A. Smith, J. Bentham, D. Ricardo, G. Schmoller* and their scientific researches, fulfilled in 1730-1900. They analysed different aspects of entrepreneurship phenomenon, but their work was not directly related with an identification of entrepreneurship's expression in business. Rudiments of entrepreneurship may be found even in early economic theories as well as in analysed works an entrepreneur and its features were discussed.

¹ Feature – characteristic, attribute, trait. Dictionary of current Lithuanian language (Dabartinės lietuvių kalbos žodynas: <http://www.lki.lt/dlkz/>). Feature, as synonym of characteristic (distinctive attribute), can be quantitative and qualitative, internal and external. Features contain the possessive aspect that discloses expression of entrepreneurship, its distinctive characteristics, special quality.

² Expression –externalization, look. Dictionary of current Lithuanian language (Dabartinės lietuvių kalbos žodynas: <http://www.lki.lt/dlkz/>).

J. A. Schumpeter was the most distinct representative of the entrepreneurship research. In 1911-1934 he has analysed the concept and the essence of innovation as inseparable and important aspect of business. *J. A. Schumpeter's* economics was identified as economics of innovation and technological changes. An entrepreneur was understandable as a person, who was implementing such economics.

Analysing various scientific works, it was found, that during the period of 1921-1949 such researchers as *L. Walras, C. Menger, L. von Mises, F. Knight, M. Weber* had written about importance of financial capital, economic effectiveness of activity, role of entrepreneur in economy, striving for profit, creation of added value, and entrepreneurial motivation.

Research works on entrepreneurship became intense after the World War II. As the most important must be mentioned:

- *D. McClelland* (1961) was analysing tendency of entrepreneurial behaviour in society;
- *I. M. Kirzner* (1973, 1979) has written about an important role of entrepreneur in economy researching “pure entrepreneur” and “arbitrageur” concepts;
- *A. Shapero* (1975) researched an entrepreneurial behaviour.

Later the important researches were made by:

- *K. Vesper* (1980), who valued entrepreneurial behaviour from economic, managerial and political viewpoints;
- *G. Pinchot* (1983) was analysing a content of intrapreneur and entrepreneur concepts;
- *H. H. Stevenson, D. E. Gumpert* (1985) analysed the concept of the entrepreneur and his activity tasks;
- *R. Hisrich* (1986, 1989), *M. P. Peters* (1989) analysed entrepreneurship as the process, in which the added value was created;
- *P. Drucker* (1989, 1992) analysed entrepreneur as a person who maximizes the possibilities and is acting in information society.

More new approaches about entrepreneurship's expression are presented in works of:

- *J. Stopford and Ch. Baden – Fuller* (1994), where formation periods of organizational entrepreneurship are presented;
- *Z. Lydeka* (1996, 2000, 2001, 2003), where abilities of an entrepreneur are analysed and researched;
- *H. Mintzberg* (1998), where entrepreneurship is related with small and medium-sized business;
- *R. Jucevičius* (1998), where entrepreneurial organizations are analysed distinguishing common marks of these organizations;

- *R. Swedberg* (2000), where phenomenon of entrepreneurship is analysed;
- *D. B. Audretsch and P. J. J. Welfens* (2002), where the role of the entrepreneurship was analysed from the knowledge-based economy positions;
- *K. Messeghem* (2003), where questions of risk capital investments and organization renewal are discussed;
- *D. Stokes* (2004), where relation between entrepreneurship and small and medium-size business is analysed;
- *Th. Grebel* (2004), where an entrepreneurial activity in the knowledge-based economy is analysed;
- *G. Bannock* (2005), where entrepreneurship and small and medium-size business are tightly related;
- *K. Kriščiūnas, R. Daugėlienė* (2006), where entrepreneurial innovative business is analysed as new knowledge sphere;
- *B. Janiūnaitė* (2007), where the innovativeness, creativeness and entrepreneurship's relations are analysed.

In analysed research works the other new features of the entrepreneurship's expression in the enterprises are emphasized directly or indirectly, for example, innovation creation and usage, knowledge creation and usage, leadership, the features of social responsibility as well as significance and importance of traditional and universal features of entrepreneurship's expression are emphasized.

Contemporary entrepreneur might be described as an innovative person, who foresees and evaluates possibilities, those possibilities transforms to selling and implied ideas, creates added value, during time putting the appropriate efforts, funds and abilities, and evaluating competitive risk (Stevenson, Gumpert, 1985). Entrepreneurs act in various spheres of society, in educational system, in medicine, in law, in architecture or social work as well as in business. *Robert Hisrich* (1986) says that entrepreneurship is a process when during it the added value is created putting time and efforts, also evaluating financial, psychological, and social risk. A result of entrepreneurship is financial and individual fulfilment.

Entrepreneurship is conceptualised as a possessive category of an enterprise in the dissertation. Entrepreneurship is expressing in activity of an enterprise. The activity of the enterprise can be entrepreneurial or not. Entrepreneurship is a specific concept, different than innovativeness, which is tightly concerned with innovation and their appliance. Entrepreneurship in the dissertation is described as relative and changing. Entrepreneurship can be outlined by the features of its expression. The aim is to define these features. Characteristics of

an entrepreneurial person are not the object of the research. Entrepreneurship is analysed in an enterprise as a business subject.

A lot of research works are analysing entrepreneurship's expression and its features in the enterprise, but only few of them define full context of entrepreneurship. The analysis of the earlier mentioned scientific works has not revealed an evolution³ of consistently identified features of entrepreneurship's expression in the economy and management sciences' development. The first task of the dissertation is to analyse the evolution of the features of entrepreneurship's expression.

The concept of the entrepreneurship in an enterprise changes as evolution of society, economy and its conditions proceeds. Entrepreneurs, small and medium-sized enterprises (SMEs) need new knowledge, new technologies, new managerial methods in their activity realising their aims. Realisation of an entrepreneurial idea by rude measures is difficult in complicated economic conditions, especially then striving to distinguish itself in the market and be competitive. The identification of the modern⁴ features of entrepreneurship's expression makes possible interpretation of nature, evolution and content of complicated entrepreneurship's concept in conditions of forming knowledge-based economy, and when the empirical research concentrates in innovative SMEs. Innovative SMEs are such enterprises which are implementing in their activity innovation⁵, new technologies, new managerial methods and etc.

Features of entrepreneurship's expression could be identified not only in theoretical works, which are conceptual, entire. The features can be found and identified analysing the projects financially supported by the European Commission (EC). The aim of these projects is to promote, create, and apply innovation in business as well as the exposure of the features of entrepreneurship's expression is enabled in them. Even conceptual works are a good background for defining the features; the evaluation of experts is worth executing also. It would be difficult to explore only theoretical works. The research made analysing the projects financially supported by EC and identifying the features of entrepreneurship's expression enables a theoretical conceptual research. It is pos-

³ Evolution (lot. evolves – unroll) – progressive, continual finding of higher form, status from the lower, then the new form had the preconditions to develop. A. Halder. *Filosofijos žodynas*. – Vilnius: Alma Littera, 2002. – 304 p.

Evolution – progressive, gradual change, development. Dictionary of current Lithuanian language (*Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*): <http://www.lki.lt/dlkz/>.

⁴ Modern - existing in present time. Dictionary of current Lithuanian language (*Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*): <http://www.lki.lt/dlkz/>.

⁵ Innovation [lot. innovation – renewal]: 1. new thing, novelty; 2. the implementation of novelty. Dictionary of international terms (*Tarptautinių žodžių žodynas*): <http://www.tzz.lt/search?searchword=inovacija.>

sible to compare theoretical provisions with promoted ones by the EC. Especially it is important because a huge amount of financial support is devoted for business, especially SMEs and entrepreneurship by projects. Competitiveness of enterprises is raised, and competitive position becomes better. Finding of additional features of entrepreneurship's expression could extend the research results.

The other important task of the dissertation is to research empirically how the identified features of the entrepreneurship's expression forming a modern entrepreneurship's concept are exposing in practical activity of innovative Lithuanian SMEs. In knowledge-based economy entrepreneurial enterprises, at first, are acting in such institutional structures as technological parks, business incubators, innovation centres and etc. In such institutions the favourable conditions exist for innovative business; administrative costs are minimal. Development of enterprises is supported, also entrepreneurship is strengthened.

The ways how to identify entrepreneurship in SMEs activity must be found striving for governmental support of entrepreneurial enterprises. The one of the ways is to identify which features of entrepreneurship's expression are expressing in SMEs, which features are significant.

From the presented reasoning **the scientific problem** of the dissertation is theoretical identification of modern features of entrepreneurship's expression and identification of the features in innovative SMEs. Analysis of evolution of entrepreneurship's expression is a compound part of scientific problem.

The aim of the research is to analyse theoretically evolution of entrepreneurship's expression and to identify the modern features of entrepreneurship's expression, and to compose the compound of them applicable in innovative (and other) SMEs for defining entrepreneurship.

The object of the research is features of entrepreneurship's expression in SMEs.

The tasks of the research:

- to identify and to group modern features of entrepreneurship's expression found in theoretical works analysing evolution of entrepreneurship's expression in an enterprise;
- to define features of entrepreneurship's expression and their characteristics in activity of an enterprise;
- to ground the empirical research of the modern features of entrepreneurship's expression in innovative SMEs;
- to identify empirically features of entrepreneurship's expression in the projects for innovative SMEs financially supported by the EC;
- to identify empirically features of entrepreneurship's expression and their significance in the innovative enterprises of the Regional Science

Park of Kaunas University of Technology and in its associate members;

- to propose the compound of the features of entrepreneurship's expression applicable for identification of entrepreneurship in innovative (and other) SMEs.

The methods of the research:

- *research of scientific literature* has been carried out analysing the concept of entrepreneurship, its expression's evolution, and identifying the features of entrepreneurship's expression in the enterprise's activity;
- *content analysis* of the projects for innovative SMEs financially supported by the EC was applied researching the exposure of the features of entrepreneurship's expression in the descriptions of financially supported projects.
- *experts' interview* in the enterprises of the Regional Science Park of Kaunas University of Technology was used researching the expression and importance of the features of entrepreneurship's expression in practical SMEs activity. Also the associate members (enterprises) were researched. (Later used in the text only formulation "the enterprises of the Regional Science Park of Kaunas University of Technology").

Sources used in the dissertation. Theoretical part of the dissertation is based on scientific works of Lithuanian and foreign authors. Recent studies have been reviewed on the basis of electronic information sources in the electronic data basis Emerald, Ebsco, SAGE publications, Science direct. Some legal documents by the EC were analysed.

Theoretical significance and scientific originality of the dissertation:

- The evolution of the entrepreneurship's expression was fulfilled and theoretical features of entrepreneurship's expression in an enterprise were identified.
- The compounds of the features of entrepreneurship's expression were identified. They are depending on economic and society transformations.
- The compound of the features of entrepreneurship's expression was composed. It reflects the modern concept of SMEs entrepreneurship. The compound is based on provisions of sustainable development. It is reflected in economic, technological, social cohesion activities of an enterprise and the managerial one, which connects them.

- The reflection of the features of entrepreneurship's expression was identified empirically researching innovative SMEs.
- The compound of the features of entrepreneurship's expression was identified as reflecting a modern concept of entrepreneurship's expression in innovative Lithuanian SMEs.

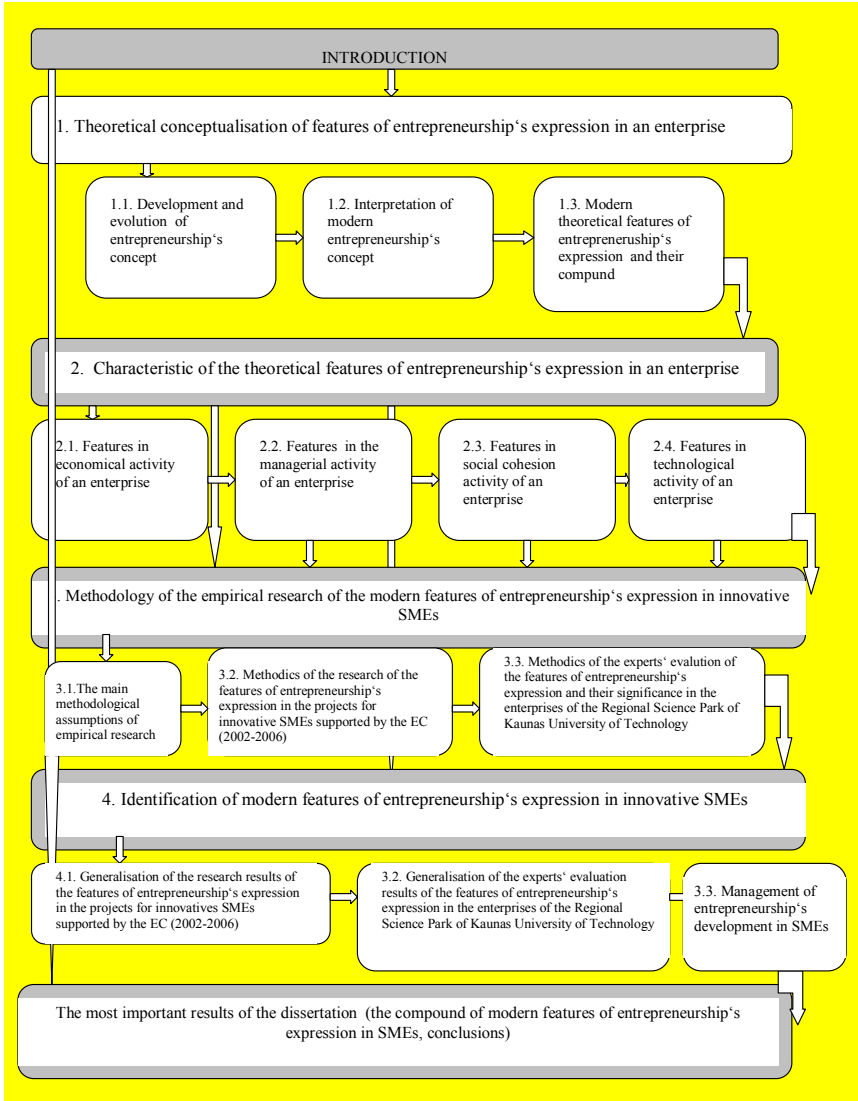
Practical significance of the dissertation:

- The identified modern features of the entrepreneurship's expression and their characteristics might be used for raising competitiveness of an enterprise and enhancing effectiveness of activity, also for supporting business and promoting its quality of activity (as also attracting the EU financial support for business).
- The proposed compound of the features of entrepreneurship's expression is applicable for identifying and valuating entrepreneurship's expression in innovative (and other) SMEs.
- The fulfilled evaluation of the importance and significance of features of entrepreneurship's expression in innovative SMEs enables to foresee political and managerial measures for entrepreneurship's strengthening, developing, and supporting. A composed scheme of management of entrepreneurship's development in SMEs could help to implement the appropriate measures.

In the dissertation the defensive statements are:

1. Entrepreneurship's expression in an enterprise might be outlined by a compound of features.
2. Features of entrepreneurship's expression in an enterprise are conditioned and influenced by evolution of economic activity. The certain compound of the features of entrepreneurship's expression enables the reflection of the concept of the entrepreneurial SMEs.
3. The identified compound of the features of entrepreneurship's expression in an enterprise (also in SMEs) is based on the concept of sustainable development.
4. The identified theoretical features of the entrepreneurship's expression were found as expressing in activity of innovative SMEs, but the significance of them is different, might change in the activity of the enterprises.

The structure of the dissertation is presented in Picture 1. The dissertation is based on theoretical analysis of entrepreneurship's expression in an enterprise and is grounded on the results of that research. Later the empirical research was made, based on the defined methodological assumptions.

Picture 1. The structure of the dissertation

The most important results are based on the theoretical and empirical research fulfilled in 2004-2010.

CONTENT AND THE MAIN RESULTS OF THE DISSERTATION

The first chapter of the dissertation „Theoretical conceptualisation of features of entrepreneurship’s expression in an enterprise“.

The research of the entrepreneurship’s expression was started from analysis of evolution of research works about entrepreneurship. The evolution reveals the rudiments, development, and changing of entrepreneurship. The entrepreneurship is analysed grounding its concept and its evolution which starts from such researchers’ as *A. Smith, F. Knight, J. A. Schumpeter* works, where they made the important remarks and viewpoints about entrepreneurship. The review of the research works about entrepreneurship put the background for conceiving about rather fragmental and not very systemic approaches about entrepreneurship in the early research works. But the identified features of entrepreneurship’s expression in these works are important and might be treated as classical. Analysing genesis of entrepreneurship and its modern interpretation of entrepreneurship’s expression in the latest research works, the newest theoretical considerations are made about entrepreneurship’s expression in an enterprise of modern economy.

The fulfilled analysis of the research works enables to distinguish the main periods of the evolution of entrepreneurship’s expression: I – 1730-1870, II – 1870 - 1950, III - 1950-1995, and IV – from 1995. The first two periods might be treated as classical, as the last two as modern. In these periods the different features of the entrepreneurship’s expression in business can be identified. The complex attitude to such identification was not found in the research works. The fulfilled theoretical analysis discloses that the features of entrepreneurship’s expression distinguished in the earlier periods are strong enough in later ones; they survived and are important in an enterprise. Evolution of economy and society made possible appearance and identifying of the new features of entrepreneurship’s expression.

The identified features of entrepreneurship’s expression in activity of an enterprise are qualitative and quantitative, internal and external. Their significance and weight are different.

From the fulfilled analysis of the research works a compound of identified and theoretically grounded modern features of entrepreneurship’s expression in an enterprise (also SME) was constructed. In the constructed compound features are grouped by the activities in an enterprise: economical, managerial, social cohesion, and technological (including environmental). The compound of the modern theoretical features of entrepreneurship’s expression is based on the concept of sustainable development.

**The compound of modern features of entrepreneurship's expression
in an enterprise (also SME)**

Modern features of entrepreneurship's expression	
<p><u>Economical activity</u> Striving for profitability Activity effectiveness Striving for competitiveness Economic risk Economic vitality Strengthening of financial investments Risk capital investments Development of production/ services process Coordination of production factors Activity dynamics Creation of added value Development of the value of trade mark Creation of new job places</p>	<p><u>Social cohesion activity</u> Responsiveness to the owner Responsiveness to investors Responsiveness to employees Responsiveness to society Friendliness to problematic social groups</p>
<p><u>Managerial activity</u> Innovation creation and usage Knowledge creation and usage Human resources quality and management Learning and training Team work motivation Leadership Entrepreneurial motivation Significance of decision making Development of intrapreneurship Networking Virtuality Consumer needs' research Change management Organizational development Implementation of sustainable development concept</p>	<p><u>Technological (including environmental) activity</u> Appliaee of scientific and technological research and their results Appliance of new (production) technologies Usage of information technologies Saying of non renewable resources Exploration of renewable resources Implementation of cyclical production Implementation of cleaner production</p>

Picture 2. The compound of modern features of entrepreneurship's expression in an enterprise

The second chapter of the dissertation „Characteristic of the theoretical features of entrepreneurship’s expression in an enterprise“.

The task of this chapter was a wider analysis of the theoretical features of entrepreneurship’s expression in the activity of an enterprise: economical, managerial, social cohesion, and technological. The expression in an enterprise of the features and their characteristics enable to confirm their importance and significance. The peculiarities of different features are exposing the complex concept of entrepreneurship in the enterprise. The fulfilled characteristic of the features is useful for further development of features and their management in the enterprise.

The most important features of entrepreneurship’s expression in the enterprise’s activity are:

- in the economical activity: striving for profitability, activity effectiveness, striving for competitiveness, economic risk, economic vitality, strengthening of financial investments, risk capital investments, development of production/ services process, coordination of production factors, activity dynamics, creation of added value, development of the value of trade mark, creation of new job places;
- in the managerial activity: innovation creation and usage, knowledge creation and usage, human resources quality and management, learning and training, team work motivation, leadership, entrepreneurial motivation, significance of decision making, development of intrapreneurship, networking, virtuality, consumer needs’ research, change management, organizational development, implementation of sustainable development concept;
- in social cohesion activity: responsiveness to the owner, responsiveness to investors, responsiveness to employees, responsiveness to society, friendliness to problematic social groups;
- in the technological activity: appliance of scientific and technological research and their results, appliance of new (production) technologies, usage of information technologies, saving of non renewable resources, exploration of renewable resources, implementation of cyclical production, implementation of cleaner production.

The identified features of entrepreneurship’s expression and their characteristics enable the empirical research.

The third chapter of the dissertation „Methodology of the empirical research of the modern features of entrepreneurship’s expression in innovative SMEs“.

This chapter contains the main methodological assumptions and approaches which ground the empirical research of the modern features of entre-

preneurship's expression in innovative SMEs, The methodological approach follows from the theoretical analysis. Also the chosen methods and objects for empirical analysis are described.

The content analysis was chosen researching the content of 213 projects for innovative SMEs financially supported by the EC under the FP-6 programme (2002-2006). The researched projects are Co-operative, Collective, Economic and Technological Intelligence projects for innovative SMEs (213 units). In the projects the features of entrepreneurship's expression were identified. The analysis of the projects was fulfilled in such steps:

- 1) based on theoretically identified features of entrepreneurship's expression the content analysis was fulfilled; the frequency of features was identified;
- 2) cluster analysis was made for the expressing features;
- 3) results of the empirical research were concluded.

The experts' evaluation of the features of entrepreneurship's expression and their significance in the Lithuanian innovative SMEs – the enterprises of the Regional Science Park of Kaunas University of Technology - was chosen. The experts were 12; they are general managers or managerial staff of the enterprises, knowing well the analysed question. The analysis of experts' evaluation results was fulfilled in such steps:

- 1) sources and factors influencing and changing the concept of entrepreneurship were analysed;
- 2) the most important features of entrepreneurship's expression for overall business and Lithuanian business were identified;
- 3) features expressing in the enterprises of the Regional Science Park were ranked;
- 4) the results of experts' interview were concluded.

The fourth chapter of the dissertation „Identification of modern features of entrepreneurship's expression in innovative SMEs“.

In this chapter the empirical research was fulfilled; the features of the entrepreneurship's expression were researched by content analysis in the projects for innovative SMEs supported by the EC. The fulfilled *cluster analysis* disclosed the peculiarities of the features of entrepreneurship's expression in the projects' descriptions.

The experts' evaluation of the features of the entrepreneurship's expression and their importance in the innovative enterprises of the Regional Science Park of Kaunas University of Technology was fulfilled. The results are got by interviewing experts and are presented in this chapter. The interview results expose the expression of entrepreneurship in the enterprises. The most significant features of entrepreneurship's expression in Lithuanian innovative SMEs

are identified. The main factors and sources forming the entrepreneurship's concept in the enterprise are identified also. The chapter solves managerial questions of entrepreneurship's development in SMEs.

CONCLUSIONS

The actuality of entrepreneurship phenomenon encourages more detailed researches. The one of them is analysis of evolution of entrepreneurship's expression, its development and identification of features of entrepreneurship's expression in innovative SMEs, fulfilled in this dissertation.

The fulfilled theoretical conceptualisation of the features of entrepreneurship's expression in an enterprise disclosed that:

1. Entrepreneurship's expression might be described identifying such features, which disclose the entrepreneurship's concept and its complex content. During time the concept of entrepreneurship receives the new dimensions, and a complex of features reflecting the concept is changing because of the economical and societal transformations. The first features of entrepreneurship's expression can be identified in the scientific works even from XVIII century. Because the economy and society is changing, as also the requirements and needs are mediating. The concept of entrepreneurship was formed and was filled up. Now the information and knowledge-based economy extends new dimensions. The results of the theoretical analysis confirmed the defensive statement that the features of entrepreneurship's expression are conditioned and influenced by evolution of economy and society, and the evolution of the features might be divided to certain periods, where the appropriate features are found and developing.

2. The causes' revelation of the development of entrepreneurship's concept (globalisation, changing values of society members, changing technological possibilities, changing climate and other) and the conditioning assumptions (evolution of society, economical progress, common sophistication, professional education, personal attitudes and values) are important in economic and managerial sciences and confirms the further research of entrepreneurship in an enterprise fulfilled in the dissertation.

3. After formation and development's analysis of features of entrepreneurship's expression modern features can be identified in activity of an enterprise. They were divided into groups according the activity they acting: economical, managerial, social cohesion, and technological. The constructed compound of the identified features of the entrepreneurship's expression reflects the concept of entrepreneurship in the enterprise (also SME) in modern conditions of economy and society. The features are interacting with each other. The features are

quantitative and qualitative. They have attributes of consequences, results, measures, and instruments. The results confirm the defensive statements of the dissertation.

4. The composition of the modern features of entrepreneurship's expression in an enterprise reflects the concept of sustainable development. It confirms the third defensive sentence of the dissertation.

5. Grounded on theoretical analysis the compound of the modern features of entrepreneurship's expression (Picture 2) is applicable for further research in innovative SMEs. The characteristic of the features of entrepreneurship's expression in SMEs is important for further empirical research.

Results of the empirical research of the features of entrepreneurship's expression in the projects for innovative SMEs financially supported by the EC are:

6. In the empirically researched projects for innovative SMEs (as in the source of indirect experts' opinion) entrepreneurship was described by the same theoretical features. But expression's frequency of features is different. The biggest frequency is of such features as innovation creation and usage, knowledge creation and usage, and networking. The expression of those features is related with preferred aims of projects creation in the European Union and the specific area of the projects. In this area innovation, appliance of new (production) technologies and production activity are emphasized. In the projects expression of corporate social responsibility features is fragmental and has the accidental mark. Implementation of corporate social responsibility is just getting its place and destination.

7. The new features were not found empirically researching the projects for innovative SMEs supported by the EC. The assumptions can be made that the newest management theories, paradigms, and concepts, scientific research and works are used for projects preparation striving to promote innovative SMEs in the EU. But the perception of the entrepreneurship's concept has to be extended in this area.

The results of the experts' interview of the features of entrepreneurship's expression and their importance in the enterprises of the Regional Science Park of Kaunas University of Technology indicate:

8. The sources of the perception of entrepreneurship's concept in business practice are various: business visits, experience of foreign and national enterprises, business contacts, seminars and qualification courses, scientific and business literature, actions and measures of governmental institutions, individual decisions, social evolution, and globalization.

9. The significant part of the features of entrepreneurship's expression are identified in the empirically researched enterprises. In the enterprises of the

park entrepreneurship's expression reflects the versatility of the entrepreneurship's concept. Innovation creation and usage, knowledge creation and usage, human resources management and quality, learning and training, team work motivation, leadership, entrepreneurial motivation, change management, organisational development are the most important features in the managerial activity of the enterprises of the Regional Science Park of Kaunas University of Technology. In the activity of social cohesion the identified and significant features of entrepreneurship's expression are closely related with society. In modern economy entrepreneurial business is inseparable from a function of social collaboration. This fact is confirmed by the expression and significance of such features as responsiveness to the owner, responsiveness to investors, responsiveness to employees, responsiveness to society, and friendliness to problematic social groups.

10. The enterprises of the park want to fulfil the requirements raised for business as well as they want to be distinctive and entrepreneurial. Implementing the aims of competitive business the enterprises take risk, invest risk capital, but concentrate to requirements of the market reaching not only profit, but the result of the socially responsible business. The research identified such expressing and important features as striving for profitability, activity effectiveness, striving for competitiveness, activity dynamics, and creation of new job places.

11. Entrepreneurship and its expression in innovative SMEs are inseparable from technological development. The development of the knowledge-based economy changes the viewpoint to business, as well as the same business. In the enterprises of the Regional Science Park of Kaunas University of Technology the features as appliance of new (production) technologies, usage of information technologies are expressing. Such features are important and significant. In the enterprises the appliance of scientific and technological research and their results is important. Saving of resources is important in the researched innovative SMEs; the fact, at first, could be explained from the viewpoint of cost reducing. Implementation of cleaner production is the aim for the future.

12. The identified theoretical features of entrepreneurship's expression are disclosed as expressing in the innovative SMEs activity, but the importance and significance of features is different and might change; such result confirms the fourth defensive statement of the dissertation.

13. The identified most important features of entrepreneurship's expression consist the basis of the theoretical compound. But for innovative SMEs acting not in conditions of the science park the compound of the most important features and the importance of the features might be different. The empirical research of features of entrepreneurship's expression in Lithuanian innovative

SMEs of the Regional Science Park of Kaunas University of Technology can not reflect the entity of all SMEs, and the results can not be applied for all SMEs. That was not one of the dissertation's tasks. So, as the final result is presented the theoretical compound of the identified features of entrepreneurship's expression for describing entrepreneurship of innovative (and other) SMEs (Picture 2).

The constructed compound of the modern features of entrepreneurship's expression can be used as the base for describing and valuating entrepreneurship of enterprises, especially SMEs. The importance of the features of entrepreneurship's expression and their peculiarities in specific enterprises or acting not in the science parks might be different in some cases, but they are in the analysed frames of the features.

14. The constructed compound of the modern features of entrepreneurship's expression could be changing; it might be corrected and supplemented. For identifying and describing entrepreneurship Lithuanian innovative SMEs should consider and sustain as priorities such features of entrepreneurship's expression as *striving for profitability, activity effectiveness, striving for competitiveness, activity dynamics, creation of new job places, innovation creation and usage, knowledge creation and usage, human resources' management and quality, responsiveness to the owner, responsiveness to investors, responsiveness to employees, responsiveness to society, appliance of scientific and technological research and their results, appliance of new (production) technologies, usage of information technologies.*

The compound of the most important features of the entrepreneurship's expression in Lithuanian innovative SMEs	
<u>Economical activity</u> Striving for profitability Activity effectiveness Striving for competitiveness Activity dynamics Creation of new job places	<u>Social cohesion activity</u> Responsiveness to the owner Responsiveness to investors Responsiveness to employees Responsiveness to society
<u>Managerial activity</u> Innovation creation and usage Knowledge creation and usage Human resources quality and management	<u>Technological (including environmental) activity</u> Appliance of scientific and technological research and their results Appliance of new (production) technologies Usage of information technologies

15. The constructed scheme of the entrepreneurship's development in SMEs reflects the essential steps for entrepreneurship's management: evaluation of the existing entrepreneurship's situation in SME, evaluation of business environment, evaluation of competitive situation, evaluation of SME internal potential, foreseeing measures and ways of entrepreneurship's development, and monitoring of the foreseen measures. The empirical research results indicate that the most negative factors for entrepreneurship development can be counted. They are such as poor economical situation, unused technological market, barriers of globalization, lack of financial resources, poor employees' motivation, lack of teamwork, bad quality of decision making, and narrow interests of the owners. As the most positive factors for entrepreneurship's development may be counted governmental policy, business environment, competitive pressure, social pressure, good practice examples, internal initiatives of SMEs.

16. *The theoretical significance* of the dissertation is related with the identification of the modern features of entrepreneurship's expression analysing features in the evolution of scientific research works; constructing the compound of the modern features of entrepreneurship's expression reflecting the modern concept of an entrepreneurial enterprise; and the empirical research of the features of the entrepreneurship's expression in innovative SMEs.

17. *The dissertation is scientifically new* from the viewpoint that the essential features of expression describing the modern concept of entrepreneurship and their compound applicable in SMEs are identified. The features were fostered and are fostered by economical and societal transformations. The expression of modern theoretical features of entrepreneurship's expression is evaluated empirically in innovative SMEs. According that, a managerial scheme of the development of the entrepreneurship in SMEs was constructed.

18. *Practical significance* of the dissertation is related with the identified features of entrepreneurship's expression. Their compound and characteristics enable them use in business's promotion and quality improvement, also increasing competitiveness. The research of the entrepreneurship's expression promotes the other further theoretical research in this sphere and fulfils popularisation function. The constructed compound of the features of entrepreneurship's expression might be practically used in such cases:

- the identification of the features of entrepreneurship's expression might be useful for governmental institutions, distributing finance for SMEs and establishing the one or other priorities when entrepreneurship is promoted attracting the funds of the EU (by the EU structural funds

business is promoted to be entrepreneurial, and the expedient distribution of funds is the one of success guarantees);

- the compound of the empirically researched and important features of entrepreneurship's expression consists the base and possibility to valuate the activity according entrepreneurship category in innovative (and other) SMEs.

The fulfilled experts' evaluation of the significance of features of entrepreneurship's expression in SMEs enables to foresee political and managerial measures for supporting entrepreneurship.

Continued research on the dissertation's theme might be related with identification of extra and new features and their criteria of the entrepreneurship's expression, also the relations among the features might be researched (as in the different activity, also among of them) theoretically and empirically. The narrow compound of the features might be applicable. The features of the distinct activity of an enterprise might be researched.

Structure and volume of the dissertation. The dissertation consists of an introduction, 4 parts, main results, conclusions and recommendations for the future scientific researches. The main material of the dissertation is presented in 157 pages, including 27 figures and 12 tables. In addition the dissertation contains 11 appendixes. The list of references consists of 137 positions.

LIST OF ACADEMIC PUBLICATIONS

The results of the scientific research were presented in 8 scientific publications, 3 of which are in the issues of international data bases recognised in the list of Lithuanian Science Committee:

1. Kriščiūnas, Kęstutis; Čepkauskienė, Jolita. Space and mechanisms of entrepreneurship in the European Union and new Member States: knowledge-based economy // Engineering economics = Inžinerinė ekonomika / Kaunas University of Technology. ISSN 1392-2785. 2004, nr. 1(36). p. 39-45. [Business Source Complete].
2. Kriščiūnas, Kęstutis; Čepkauskienė, Jolita. The penetration of entrepreneurship in Lithuanian economy // Engineering economics = Inžinerinė ekonomika / Kaunas University of Technology. ISSN 1392-2785. 2004, nr. 4(39). p. 45-53. [Business Source Complete; IBSS International Bibliography of the Social Sciences].
3. Kriščiūnas, Kęstutis; Greblikaitė, Jolita. Entrepreneurship in sustainable development: SMEs innovativeness in Lithuania // Engineering economics = Inžinerinė ekonomika / Kaunas University of Technology. ISSN 1392-2785. 2007, no. 4(54). p. 20-26. [Business Source Complete; IBSS International Bibliography of the Social Sciences; CEEOL; DOAJ].

The results of the scientific study were also published in other reviewed scientific publications:

1. Kriščiūnas, Kęstutis; Greblikaitė, Jolita. Interplay of top-down and bottom-up preconditions in intellectual business start-up // Tiltai. Priedas: mokslo darbai / Klaipėdos universitetas. Kn. 1. Žinių ekonomikos perspektyvos Europos Sąjungoje ir Lietuvoje. ISSN 1648-3979. 2006, nr. 34. p. 49-54.
2. Kriščiūnas, Kęstutis; Greblikaitė, Jolita. New implications in entrepreneurship // Modern Management Research in the Context of European Research Area (ERA) [Elektroninis išteklius] : international conference for young researchers MMRC-ERA, 15-17 September 2006, Kaunas, Lithuania] / ISM University of Management and Economics. Kaunas: ISM, 2006. ISBN 978-9955-9874-4-4. p. [1-11].
3. Kriščiūnas, Kęstutis; Greblikaitė, Jolita. Towards responsible entrepreneurship in knowledge-based economy // Legal, political and economical initiatives towards Europe of knowledge: proceedings / Kaunas University of Technology. Kaunas: Technologija, 2006. ISBN 9955-25-077-1. p. 123-128.
4. Greblikaitė, Jolita; Daugėlienė, Rasa. Managers' perception of entrepreneurship concept in Regional science park of KTU // European integration studies: research and topicalities / Kaunas University of Technology. Kaunas: Technologija. ISSN 1822-8402. 2008, no. 2, p. 121-127.
5. Greblikaitė, Jolita; Daugėlienė, Rasa. Cluster analysis of expression of entrepreneurship characteristics in the EU innovative projects for SME's and KTU Regional science park // European integration studies: research and topicalities / Kaunas University of Technology. Kaunas: Technologija. ISSN 1822-8402. 2009, no. 3, p. 184-189.

CURRICULUM VITAE

1. PERSONAL DATA

NAME: Jolita Greblikaitė

Date of birth: 19 June, 1975, Kaunas

E-mail: jolita.greblikaite@ktu.lt.

2. INSTITUTION

Kaunas University of Technology

Institute of Europe,

Department of European Studies

Kestucio str. 8

LT-42434 Kaunas, Lithuania

Ph/Fax: +370 37 300140

3. EDUCATIONAL BACKGROUND

2004 – 2008 Doctoral studies at the Department of European Studies, Institute of Europe, Kaunas University Technology, Kaunas, Lithuania.

1997 – 1999 Master of Business Administration and Management at the Department of Business Administration, Faculty of Social Sciences, Kaunas University of Technology, Kaunas, Lithuania.

1993 – 1997 Bachelor degree in Business Administration and Management, Kaunas University of Technology, Faculty of Social Sciences, Kaunas, Lithuania.

4. PROFESSIONAL EXPERIENCE

2009 April till now Lecturer at the Department of European Studies, Institute of Europe, Kaunas University of Technology, Kaunas, Lithuania.

2006 September – 2009 April Assistant at the Department of European Studies, Institute of Europe, Kaunas University of Technology, Kaunas, Lithuania.

2005 September – 2008 June Assistant at the Department of Management, Faculty of Social Sciences, University of Siauliai, Siauliai, Lithuania.

Scientific field of interests: entrepreneurship, cross-cultural management.

Research visits abroad:

Teaching staff mobility in May, 2010 at Koblenz University of Applied Sciences in Germany;

Summer school “Sustainable development, neighbourhood policy and migration in the EU”, in May, 2007, Rappalo, Italy.

5. FOREIGN LANGUAGES (very good, good, faintly)

English (very good), Russian (good), Italian, Polish (faintly).

Jolita Greblikaitė

ANTREPRENERIŠKUMO RAIŠKOS RAIDA IR ŠIUOLAIKINIAI BRUOŽAI INOVATYVIOSE SMULKIOSE IR VIDUTINĖSE ĮMONĖSE

Santrauka

Tyrimo aktualumas ir problemos ištyrimo lygis. Antrepreneriškumas skverbiasi į visas šiandieninio gyvenimo sritis, pradedant nuo asmeninio gyvenimo, institucijų ir baigiant regiono ar visos šalies vystymusi. Antrepreneriškumo svarba yra neginčijama šiandieninėje ūkio plėtotėje, nes jis padeda išsiskirti rinkoje, padidinti veiklos konkurencingumą ir savo įmonės konkurencinę poziciją rinkoje. Antreprenerystė yra viena iš tų sričių, kurių plėtra skatinama didžiulėmis finansinėmis lėšomis Europos Sąjungoje (ES). Tokia parama ypač svarbi mažiau išsivysčiusiems šalims, jų įmonėms, ypač smulkioms ir vidutinėms, antrepreneriams.

Antrepreneriškumo fenomenas yra aktualus socialinių mokslų tyrimų objektas. Antrepreneriškumas vadybos ir verslo praktikoje reiškiasi tam tikrais bruožais¹, kurių nustatymas yra aktuali mokslinių tyrimų tema. Šiuolaikinėse vadybos teorijose antrepreneriškumo klausimas plačiai analizuojamas ir diskutuojamas moksliniuose darbuose.

Analizuojant antrepreneriškumo raišką² ir jos bruožus, verta pradėti nuo pačios antreprenerystės kaip verslo fenomeno tyrimų, nuo klasikinės bei neoklasikinės ekonomikos teorijos pradininkų, tokių kaip *R. Cantillon, J. B. Say, J. S. Mill, A. Smith, J. Bentham, D. Ricardo, G. Schmoller* mokslinių tyrinėjimų, vykdytų 1730-1900-aisiais metais. Nors šių mokslininkų darbai tiesiogiai dar nebuvo susiję su antrepreneriškumo raiškos bruožų tyrimais, tačiau jie jau nagrinėjo šio fenomeno atskirus aspektus. Ankstyvosiose ekonomikos teorijose jau galima aptikti antrepreneriškumo tyrimų užuomazgas. Minėtų autorių darbuose daugiau akcentuojamas pats antrepreneris ir jo savybės, tuo tarpu verslo antrepreneriškumo raiškos klausimai tiesiogiai nagrinėjami dar nebuvo.

Ryškiausiu antreprenerystės ir antrepreneriškumo tyrimų atstovu reikėtų laikyti *J. A. Schumpeter*, savo darbuose (1911 - 1934-ais metais) aprašiusį ino-

¹ Bruožas – ypatybė, žymė. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas: <http://www.lki.lt/dlkz/>. Bruožas, kaip ir sinonimas „požymis“ (skiriamasis bruožas; savybė, ypatybė; ten pat), gali būti kiekybinis ir kokybinis, vidinis ir išorinis. Disertacijoje bruožas apima ir savybinį aspektą, kaip atskleidžiantis antrepreneriškumo raiškos charakteringas, išskirtines savybes, atskirą kokybę.

² Raiška – reiškinys, išraiška. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas: <http://www.lki.lt/dlkz/>.

vacijų sampratą, jų esmę kaip neatskiriama ir svarbų verslo aspektą. *J. A. Schumpeter* ekonomika buvo sutapatinta su inovacijų ir technologinių pokyčių ekonomika, o antreprenieris buvo suprantamas kaip asmuo įgyvendinantis tokią ekonomiką.

Analizuojant mokslinius darbus nustatyta, kad ankstesniųjų laikotarpių (1921 – 1949 – ais m.) tyrėjų *L. Walras*, *C. Menger*, *L. von Mises*, *F. Knight*, *M. Weber* darbuose antreprenieriškumo raiškos bruožų nagrinėjimo klausimu akcentuojama finansinio kapitalo svarba, veiklos ekonominis efektyvumas, antreprenierio vaidmuo ekonomikoje, pelno siekimas ir pridėtinės vertės kūrimas, mokymasis ir verslumo motyvavimas.

Moksliniai tyrimai antreprenieriškumo srityje ypač suaktyvėjo po Antrojo pasaulinio karo. Tarp daugelio autorių ypač išsiskyrė:

- *D. McClelland* (1961), analizavęs antreprenieriško elgesio visuomenėje tendenciją;
- *I. M. Kirzner* (1973, 1979), akcentavęs antreprenierio vaidmens svarbą ekonomikoje, tyrinėdamas „tikrojo antreprenierio“ (angl. pure entrepreneur) ir „pirkėjo-pardavėjo“ (angl. arbitrageur) sąvokų turinį;
- *A. Shapero* (1975), tyrinėjęs antreprenierišką elgesį.

Vėliau šioje tyrimų srityje aktyviai dirbo:

- *K. Vesper* (1980), antreprenierio elgesį vertindamas ekonominiu, vadybiniu ir politiniu požiūriais;
- *G. Pinchot* (1983), tyrinėjęs „intraprenierio“ ir antreprenierio sąvokų turinį;
- *H. H. Stevenson*, *D. E. Gumpert*, (1985), analizavę antreprenierio sąvoką ir jo veiklos tikslus;
- *R. D. Hisrich* (1986, 1989), *M. P. Peters* (1989), nagrinėdami antreprenerystę, kaip procesą, kurio metu sukuriama pridėtinė vertė;
- *P. Drucker* (1989, 1992), analizavęs antreprenierį, kaip maksimizuojantį galimybes ir informacijos visuomenėje veikiantį asmenį.

Naujesni požiūriai antreprenieriškumo raiškos klausimu keliami šių tyrėjų darbuose:

- *J. Stopford* ir *Ch. Baden – Fuller* (1994), analizuojant organizacijos antreprenieriškumo formavimosi etapus;
- *Z. Lydekos* (1996, 2000, 2001, 2003), analizuojant ir tyrinėjant antreprenierio sugebėjimus;
- *H. Mintzberg* (1998), siejant antreprenerystę su smulkiuoju verslu;
- *R. Jucevičiaus* (1998), nagrinėjant antreprenierines ir antreprenieriškas organizacijas, išskiriant bendroesius antreprenieriškų organizacijų požymius;
- *R. Swedberg* (2000), analizuojant antreprenerystės fenomeną;

- *D. B. Audretsch ir P. J. J. Welfens (2002)*, analizuojant antreprenerystės vaidmenį iš žiniomis grįstos ekonomikos pozicijų;
- *K. Messeghem (2003)*, akcentuojant rizikos kapitalo investavimą ir organizacijos atnaujinimo klausimus;
- *D. Stokes (2004)*, analizuojant ryšius tarp antreprenerystės ir smulkaus ir vidutinio verslo;
- *Th. Grebel (2004)*, analizuojant antrepreneriškos veiklos vaidmenį žiniomis grįstoje ekonomikoje;
- *G. Bannock (2005)*, smulkų ir vidutinį verslą glaudžiai siejant su antreprenerišku;
- *K. Kriščiūno, R. Daugėlienės (2006)*, analizuojant novatorišką antreprenerišką verslą kaip naujų žinių sferą;
- *B. Janiūnaitės (2007)*, analizuojant novatoriškumo, kūrybiškumo, antrepreneriško sąsajas, *ir kt.*

Tyrėjų darbuose tiesiogiai ir netiesiogiai išryškunami ir kiti nauji antrepreneriško raiškos bruožai, kurie pasireiškia įmonėse, pvz. inovacijų kūrimas ir panaudojimas, žinių kūrimas ir panaudojimas, lyderiavimas, socialinės atsakomybės bruožai bei tradicinių ir universaliųjų antrepreneriško raiškos bruožų reikšmės bei svarbos kitimas.

Šiuolaikinių antreprenerių galima apibūdinti kaip novatorių, kuris „pamato“ ir įvertina galimybes, šias galimybes transformuoja į parduodamas ir įgyvendinamas idėjas; sukuria papildomą vertę, laikui bėgant įdėdamas atitinkamas pastangas, lėšas ir gebėjimus bei tinkamai įvertindamas konkurencinę riziką (Stevenson, Gumpert, 1985). Antrepreneriai reiškiasi ne tik versle, jų yra įvairiose visuomenės veiklos sferose, tiek švietimo sistemoje, tiek medicinoje, teisėje, architektūroje ar socialiniame darbe. *Robert Hisrich (1986)* savo tyrimuose teigia, kad antreprenerystė - tai procesas, kurio metu yra sukuriama papildoma, pridėtinė vertė, įdedant į šį procesą reikalingą laiką ir pastangas bei įvertinant finansinę, psichologinę ir socialinę riziką, rezultate gaunami piniginiai ir asmeniniai pasitenkinimo šiuo procesu rezultatai.

Šiame darbe – antrepreneriškumas suvokiamas kaip įmonės savybinė kategorija. Jis reiškiasi įmonės veikloje. Įmonės veikla gali būti tiek antrepreneriška, tiek ir ne. Antrepreneriškumas yra kiek kitokia, specifiskesnė sąvoka nei novatoriškumas, kurio esmę nusako inovacijos ir jų taikymas. Antrepreneriškumui artimesnė sąvoka yra verslumas. Dažnai dedamas lygybės ženklas tarp šių dviejų sąvokų, tačiau šio darbo plotmėje verslininkas nelaikomas tapačiu antrepreneriui, o sąvoka „verslus“ yra nelaikoma tapačia sąvokai „antrepreneriškas“. Antrepreneriškumas šiame darbe suprantamas kaip savybinė įmonės ir jos veiklos kategorija, darbe atskleista, kad ji yra reliatyvi, besikeičianti. Ją galima nusakyti tam tikrais jos raiškos bruožais, kuriuos šiame darbe siekiama

išskirti. Darbo tyrimų objektu nėra verslininko antrepreneriškumas, kuris koncentruojasi į verslininko kaip asmenybės tyrimus. Antrepreneriškumas yra nagrinėjamas įmonėje kaip verslo subjekte bei jos veikloje, kur ir išryškėja minėta savybinė kategorija.

Nors mokslinių darbų, nagrinėjančių antrepreneriškumo raišką įmonėse vienu ar kitu požiūriu yra gausu, tačiau tik kai kuriuose iš jų, analizuojant jo raiškos bruožus, mėginta atskleisti pilną antrepreneriškumo kontekstą. Išanalizavus aukščiau minėtų autorių darbus, nebuvo aptikta nuosekliai išgrynintų ir nustatytųjų antrepreneriškumo raiškos bruožų raidos³ ekonomikos ir vadybos mokslų evoliucijoje. Pirmasis šio darbo siekis yra tai atlikti.

Vystantis visuomenei, besikeičiant ekonomikai ir jos sąlygoms, keičiasi ir pati antrepreneriškumo koncepcija įmonėje. Antrepreneriams, nedidelėms įmonėms, smulkioms ir vidutinėms įmonėms (SVĮ) įgyvendinant savo tikslus, prireikia ir naujų žinių, ir naujų technologijų, ir naujų vadybos metodų. Antrepreneriškumo idėjos realizavimas primityviomis priemonėmis sunkiai įmanomas sudėtingomis ekonominėmis sąlygomis, ypač siekiant išsiskirti rinkoje ir būti konkurencingu. Šiuolaikinių⁴ antrepreneriškumo raiškos bruožų išskyrimas šiame darbe leidžia interpretuoti sudėtingą antrepreneriškumo koncepcijos prigimtį, raidą ir turinį besiformuojančios žinių ekonomikos sąlygomis, koncentruojantis darbe į empirinius antrepreneriškumo raiškos tyrimus inovatyviose SVĮ. Inovatyviomis SVĮ šiame darbe laikomos tos įmonės, kurios savo darbe taiko inovacijas⁵, remiasi naujomis technologijomis, naujais vadybos ar gamybos metodais ir pan.

Antrepreneriškumo raiškos bruožus galima išryškinti ne tik teoriniuose darbuose, kurie traktuotini kaip konceptualūs, visuminiai. Antrepreneriškumo raiškos bruožus galima aptikti ir išgryninti nagrinėjant Europos Komisijos (EK) finansiškai paremtus projektus, kuriais siekiama skatinti ir kurti bei diegti inovacijas verslo plotmėje, bei įgalinama pasireikšti antrepreneriškumo raiškos bruožus. Nors konceptualūs mokslinai darbai suteikia pagrindą išskirti bruožus, tačiau verta pasitelkti ir netiesioginį ekspertinį vertinimą. Sudėtinga būtų naudoti tik teorinių darbų lygmenyje išskirtus bruožus, neįvertinus praktinio ekspertinio lygmens. Darbe atliktasis tyrimas, nagrinėjant EK projektus ir atsklei-

³ Raida, sinonimas- evoliucija (lot. *evolvere* – išvynioti, išrutulioti), laipsniškas, tolydus aukštesnės būsenos radimasis iš ankstesnės žemesnės, kai naujoji būseną jau buvo parengta (turėjo prielaidas) ankstesnėje. A. Halder. Filosofijos žodynas. – Vilnius: Alma Littera, 2002. – 304 p.

Raida – laipsniškas kitimas, plėtotė, plėtra. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas: <http://www.lki.lt/dlkz/>

⁴ Šiuolaikinis – šiuo laiku esantis. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas: <http://www.lki.lt/dlkz/>.

⁵ Inovacija [lot. *innovatio* – atnaujinimas]: 1. naujas dalykas, naujovė; 2. naujovės įgyvendinimas. Tarptautinių žodžių žodynas: <http://www.tzz.lt/search?searchword=inovacija>.

džiant juose antrepreneriškumo raiškos bruožus, įgalina praplėsti teorinį, konceptualų tyrimą, palyginti teorines nuostatas su dabar skatinamomis. Ypač tai reikšminga atlikti todėl, kad projektų pagalba didžiulės lėšos skatina verslą, ypač SVĮ ir antrepreneriškumo plėtrą jose, tuo pačiu keliamas šių įmonių konkurencinis pajėgumas, gerinama jų pozicija rinkoje. Papildomų antrepreneriškumo raiškos bruožų aptikimas galėtų praplėsti teorinio tyrimo rezultatus.

Dar vienas svarbus šio darbo siekis – ištirti, ar ir kaip išskirtieji antrepreneriškumo raiškos bruožai, formuojantys šiuolaikinę antrepreneriškumo koncepciją, reiškiasi praktinėje Lietuvos inovatyvių SVĮ veikloje. Antrepreneriškos įmonės žiniomis grįstos ekonomikos terpėje, pirmiausia, gali būti aptinkamos tokiose institucinėse struktūrose kaip technologijų parkai, centrai, verslo inkubatoriai, inovacijų centrai ir pan. Čia specialiai sudaromos palankios sąlygos plėtoti verslą inovacijų pagrindu, o administraciniai kaštai yra sumažinami iki minimumo, siekiama padėti įmonėms ne tik susikurti, bet ir plėtoti savo veiklą, stiprinti jų antrepreneriškumą.

Siekiant valdžios ir valdymo sektorių paskatinti remti antrepreneriškas įmones, reikia surasti būdų, kaip nustatyti, kiek įmonės (taip pat ir SVĮ) veikla yra antrepreneriška. Vienas iš būdų tai atlikti yra nustatyti, kokie antrepreneriškumo raiškos bruožai pasireiškia SVĮ, kurie iš bruožų laikomi reikšmingais.

Iš pateiktųjų samprotavimų iškeliamą **mokslinė problema** - teorinis šiuolaikinių antrepreneriškumo raiškos bruožų nustatymas ir jų pasireiškimo inovatyviose SVĮ atskleidimas. Antrepreneriškumo raiškos raidos nagrinėjimas yra mokslinės problemos sudedamoji dalis.

Tyrimo tikslas: teoriškai išnagrinėti antrepreneriškumo raiškos raidą ir nustatyti šiuolaikinius antrepreneriškumo raiškos bruožus bei sudaryti jų rinkinį, taikytiną nusakant antrepreneriškumą inovatyviose (bei kitose) SVĮ.

Tyrimo objektas: antrepreneriškumo raiškos bruožai SVĮ.

Tyrimo uždaviniai:

- nustatyti ir sugrupuoti šiuolaikinius antrepreneriškumo raiškos bruožus, sutinkamus teoriniuose darbuose bei analizuojant antrepreneriškumo raiškos raidą įmonėje;
- atskleisti teorinių antrepreneriškumo raiškos bruožų pasireiškimą įmonės veikloje ir jų charakteristiką;
- pagrįsti šiuolaikinių antrepreneriškumo raiškos bruožų empirinį tyrimą inovatyviose SVĮ;
- empiriškai nustatyti antrepreneriškumo raiškos bruožų, sutinkamų EK finansiškai remtuose inovatyvių SVĮ projektuose, pasireiškimą;

- empiriškai nustatyti antrepreneriškumo raiškos bruožų pasireiškimą ir svarbą inovatyviose *KTU Regioninio mokslo parko ir asocijuotų narių* įmonėse;
- pasiūlyti antrepreneriškumo raiškos bruožų rinkinį, taikytiną nusakant antrepreneriškumą inovatyviose (bei kitose) SVĮ.

Tyrimo metodai:

- *mokslinės literatūros analizė* naudota nagrinėjant antrepreneriškumo koncepciją, jos raiškos raidą bei nustatant šiuolaikinius teorinius antrepreneriškumo raiškos bruožus įmonėje, jos veikloje;
- *EK remtų inovatyvių SVĮ projektų content analizė* naudota tiriant antrepreneriškumo raiškos bruožų pasireiškimą finansiškai paremtų projektų aprašymuose;
- *KTU Regioninio mokslo parko ir asocijuotų narių įmonių ekspertų interviu metodas* naudotas vertinant antrepreneriškumo raiškos bruožų pasireiškimą ir svarbą praktinėje SVĮ veikloje.

Empirinių tyrimų rezultatams kiekybiškai įvertinti pritaikyta *klasterinė analizė* bei kiti statistiniai skaičiavimai SPSS, MS Excell programomis.

Darbe naudoti šaltiniai. Teorinėje darbo dalyje buvo remtasi Lietuvos ir užsienio šalių autorių moksliniais darbais. Naudotasi mokslinių tyrinėjimų duomenimis, publikuotais elektroninėse duomenų bazėse: Emerald, Ebsco, SAGE publications, Science Direct; analizuoti EK teisiniai dokumentai.

Darbo teorinis reikšmingumas ir mokslinis naujumas:

- Atskleista antrepreneriškumo raiškos raida ir teoriškai išskirti šiuolaikiniai antrepreneriškumo raiškos bruožai įmonėje.
- Nustatyti antrepreneriškumo raiškos bruožai ir jų rinkiniai, kurie atsirado vykstant ekonomikos bei visuomenės transformacijoms.
- Sudarytas šiuolaikinių teorinių antrepreneriškumo raiškos bruožų rinkinys, atspindintis šiuolaikinę SVĮ antrepreneriškumo koncepciją. Jame atsispindi ir darniosios raidos koncepcijos nuostatos per ekonominę, technologijų plėtros ir socialinės sanglaudos sritis bei vadybinę kaip jungiančiąją.
- Empiriškai iširta, kaip teoriškai nustatytieji šiuolaikiniai antrepreneriškumo raiškos bruožai atsispindi inovatyviose SVĮ.
- Nustatytas antrepreneriškumo raiškos bruožų rinkinys, atspindintis šiuolaikinę antrepreneriškumo raiškos koncepciją inovatyviose Lietuvos SVĮ.

Praktinis reikšmingumas:

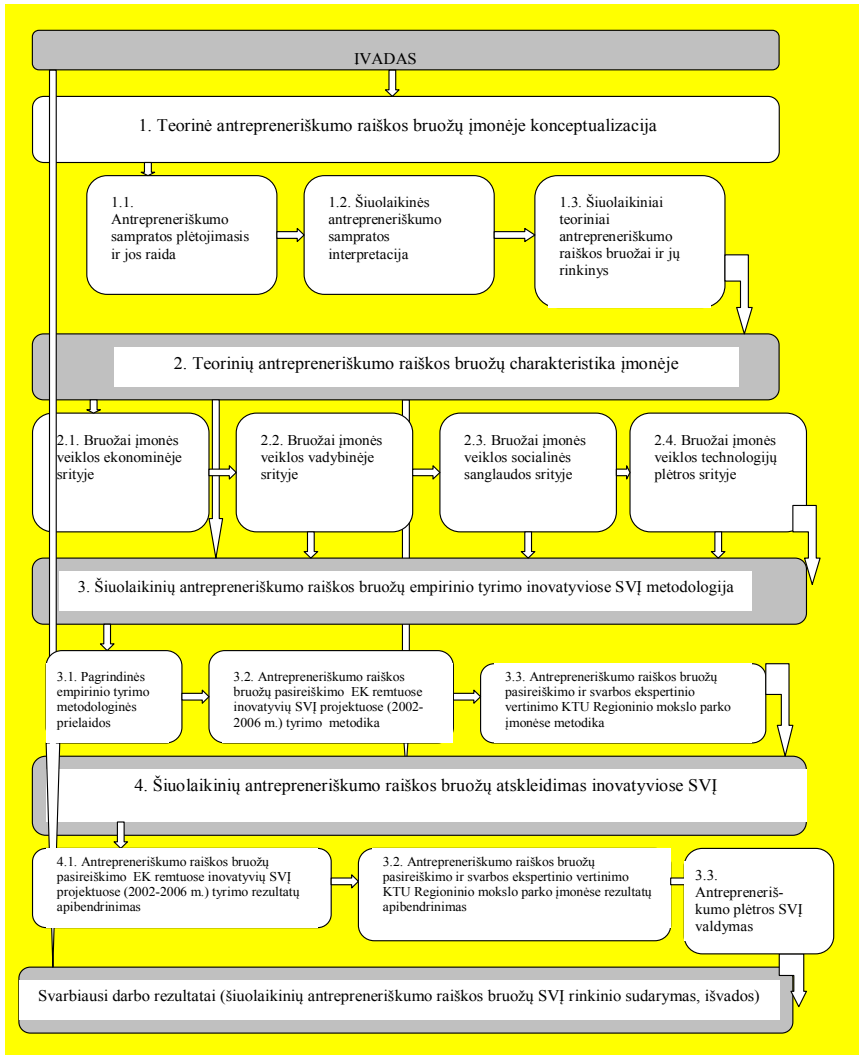
- Išskirtieji šiuolaikiniai antrepreneriškumo raiškos bruožai ir jų charakteristikos įgalina naudoti juos įmonės konkurencingumui ir veiklos efektyvumui didinti bei verslo rėmimo ir jo kokybės skatinimo veikloje (tame tarpe pritraukiant ir ES skiriamas lėšas).
- Pasiūlytasis šiuolaikinių antrepreneriškumo raiškos bruožų rinkinys yra tinkamas taikyti praktiškai, nusakant ir vertinant antrepreneriškumo raišką inovatyviose (bei kitose) SVĮ.
- Nustatytasis antrepreneriškumo raiškos bruožų svarbos vertinimas inovatyviose SVĮ įgalina numatyti politines ir vadybines priemones antrepreneriškumui stiprinti, plėtoti ir remti. Sudaryta antrepreneriškumo plėtros SVĮ valdymo schema gali padėti tai įgyvendinti.

Disertacijoje yra **suformuluoti ir ginami šie teiginiai:**

1. Antrepreneriškumo raišką įmonėje galima nusakyti teorinių antrepreneriškumo raiškos bruožų rinkiniu.
2. Antrepreneriškumo raiškos bruožai įmonėje yra sąlygojami ir įtakojami ekonominės veiklos raidos. Tam tikras antrepreneriškumo raiškos bruožų rinkinys įgalina atspindėti antrepreneriškos SVĮ koncepciją.
3. Nustatytųjų šiuolaikinių teorinių antrepreneriškumo raiškos bruožų rinkinys įmonėje (taip pat ir SVĮ) atitinka darniosios raidos koncepciją.
4. Nustatytieji teoriniai antrepreneriškumo raiškos bruožai pasireiškia inovatyvių SVĮ veikloje, tačiau jų reikšmingumas yra nevienodas, gali keistis vystantis įmonės veiklai.

Disertaciją sudaro įvadas, 4 dalys, pagrindiniai darbo rezultatai ir išvados bei rekomendacijos tolimesniems moksliniams tyrimams ir praktiniam įgyvendinimui. Tiriamoji mokslinė problema išdėstyta 157 puslapiuose, įskaitant 27 paveikslus ir 12 lentelių. Darbo pabaigoje yra pateikta santrauka užsienio kalba, 11 priedų ir 137 naudotos literatūros šaltiniai.

Disertacinio darbo struktūra yra pateikta 3 pav. Disertacinis darbas remiasi teoriniu antrepreneriškumo raiškos įmonėje klausimo nagrinėjimu ir grindžiamas gautais rezultatais, vėliau pereinama prie empirinių tyrimų, besiremiančių suformuluotomis metodologinėmis prielaidomis.

3 pav. Disertacinio darbo struktūra

Svarbiausi disertacijos rezultatai gauti teoriniu ir empiriniu tyrimais. Disertacijos tyrimai vykdyti 2004 -2010 metais.

SVARBIAUSI DISERTACIJOS REZULTATAI IR IŠVADOS

Antrepreneriškumo reiškinio aktualumas skatina jo giluminius tyrimus. Vienas iš jų – antrepreneriškumo raiškos raidos, plėtojimosi ir šiuolaikinių bruožų SVĮ nustatymas, atliktas šioje disertacijoje.

Teoriškai konceptualizavus antrepreneriškumo raiškos bruožus įmonėje, nustatyta, kad:

1. Antrepreneriškumo raišką galima nusakyti išskiriant tokius raiškos bruožus, kurie atskleidžia antrepreneriškumo koncepciją ir jos sudėtingą turinį. Antrepreneriškumo koncepcija, laikui bėgant, įgauna vis naujų dimensijų, o ją atspindinčių bruožų visuma keičiasi dėl visuomenės ir ekonomikos transformacijų. Pirmuosius antrepreneriškumo raiškos bruožus jau galima išskirti net XVIII a. mokslininkų darbuose. Vystantis ekonomikai ir visuomenei, keičiantis jos poreikiams, antrepreneriškumo koncepcija formavosi ir pildėsi, o šių dienų informacija ir žiniomis grįsta ekonomika įneša ir naujų dimensijų. Disertacijos analizės rezultatai patvirtino suformuluotą ginamąjį teiginį, kad antrepreneriškumo raiškos bruožai yra sąlygojami ir įtakojami visuomenės ir ekonominės raidos, o jų raidą galima suskirstyti į atskirus etapus, kuriuose aptinkami ir plėtojami(si) atskiri bruožai.

Išskirti tokie antrepreneriškumo raiškos bruožų raidos etapai: I – 1730-1870, II – 1870-1950, III - 1950-1995, IV – nuo 1995 m. Pirmieji du etapai laikomi klasikiniiais, trečiasis ir ketvirtasis – modernieji antrepreneriškumo raiškos raidos etapai. Disertacijos mokslinės problemos prasme aktualiausias yra paskutinis etapas, kuriame bruožai reiškiasi informacija ir žiniomis grįstos ekonomikos sąlygomis.

2. Antrepreneriškumo koncepcijos plėtojimosi priežasčių (globalizacija, kintančios visuomenės narių vertybinės nuostatos, kintančios technologinės galimybės, klimato kaita ir kt.) ir įtakojusių prielaidų (visuomenės raida, ekonominė pažanga, bendras išprusimas, profesinis išsilavinimas, asmeninis suvokimo lygis, vertybės) atskleidimas yra reikšmingas ekonomikos ir vadybos moksluose bei patvirtinta atliekamo tyrimo svarbą tolesniems antrepreneriškumo tyrimams įmonės veikloje.

3. Atskleidus antrepreneriškumo raiškos bruožų susiformavimą ir plėtojimąsi bei nustačius šiuolaikinius antrepreneriškumo raiškos bruožus įmonės veikloje, tikslinga juos grupuoti pagal įmonės veiklos sritis: ekonominę, vadybinę, socialinės sanglaudos ir technologijų plėtros. Sudarytasis nustatytųjų teorinių antrepreneriškumo raiškos bruožų rinkinys atspindi įmonės (tame tarpe ir SVĮ) antrepreneriškumo koncepciją šiuolaikinės ekonomikos ir vadybos sąlygomis. Gautaisiais rezultatais patvirtinami suformuluotieji ginamieji teiginiai.

4. Išskirtieji rinkinyje šiuolaikiniai teoriniai antrepreneriškumo raiškos bruožai, aktualūs įmonės veiklos:

- ekonominėje srityje yra pelningumo siekimas, veiklos efektyvinimas, konkurencingumo siekimas, ekonominis veiklos rizikingumas, ekonominis gyvybingumas, finansinių investicijų stiprinimas, rizikos kapitalo investavimas, gamybos/ paslaugų proceso plėtra, gamybos veiksmų koordinavimas, veiklos dinamiškumas, pridėtinės vertės kūrimas, prekės ženklo vertės stiprinimas, naujų darbo vietų kūrimas.
- vadybinėje srityje yra inovacijų kūrimas ir panaudojimas, žinių kūrimas ir naudojimas, žmogiškųjų išteklių puoselėjimas, mokymas ir mokymasis, komandinio darbo skatinimas, lyderiavimo skatinimas, verslumo motyvavimas, sprendimų priėmimo reikšmingumas, intraprenerystės plėtra, tinkliškumas, virtualumas, vartotojų poreikių tyrimų skatinimas, pokyčių valdymas, organizacijos vystymas(is), darniosios raidos koncepcijos įgyvendinimas.
- socialinės sanglaudos srityje yra atsakingumas savininkui ar steigėjui, atsakingumas investitoriams, atsakingumas darbuotojams, atsakingumas visuomenei, draugiškumas probleminėms socialinėms grupėms.
- technologijų plėtros srityje yra mokslinių ir technologinių tyrimų bei jų rezultatų taikymas, naujų (gamybos) technologijų taikymas, informacinių technologijų naudojimas, neatsinaujinančių išteklių taupymas, atsinaujinančių išteklių naudojimas, ciklinės gamybos įgyvendinimas, taršos prevencijos (švaresnės gamybos) įgyvendinimas.

Antrepreneriškumo raiškos bruožų įmonėje sudėtis atspindi darniosios raidos koncepciją. Tai patvirtina trečiąją disertacijoje suformuluotą ginamąją teiginį. Bruožai yra tiek kiekybiniai, tiek kokybiniai. Bruožų svoris ir reikšmingumas yra nevienodi, tarpusavyje jie sąveikauja. Jie pasižymi padarinio, rezultato, priemonių savybėmis; tai atspindi bruožų charakteristiką įmonės veikloje.

5. Teorinių tyrinėjimų pagrindu sudarytasis šiuolaikinių antrepreneriškumo raiškos bruožų rinkinys pagal įmonės veiklos sritis (ekonominę, vadybinę, socialinės sanglaudos, technologijų plėtros) yra tinkamas pagrindas jį taikyti tolesniems empiriniams tyrimams inovatyviose SVĮ.

6. Sudarytoji šiuolaikinių antrepreneriškumo raiškos bruožų charakteristika atskleidė bruožų turinį ir jų ypatumus bei reikšmę įmonės veikloje, akcentuojant SVĮ. Charakteristika svarbi ne tik teorine prasme, ji įgalino parengti ir atlikti empirinį tyrimą.

Šiuolaikinių teorinių antrepreneriškumo raiškos bruožų rinkinys įmonės (tame tarpe ir SVĮ) veikloje

Ekonominė sritis	Socialinės sanglaudos sritis
<p>Pelningumo siekimas Veiklos efektyvinimas Konkurencingumo siekimas Ekonominis veiklos rizikingumas Ekonominis gyvybingumas Finansinių investicijų stiprinimas Rizikos kapitalo investavimas Gamybos/ paslaugų proceso plėtra Gamybos veiksnių koordinavimas Veiklos dinamiškumas Pridėtinės vertės kūrimas Prekės ženklo vertės plėtra Naujų darbo vietų kūrimas</p>	<p>Atsakingumas savininkui ar steigėjui Atsakingumas investitoriams Atsakingumas darbuotojams Atsakingumas visuomenei Draugiškumas probleminėms socialinėms grupėms</p>
Vadybinė sritis	Technologijų plėtros (tame tarpe aplinkosaugos/gamtosaugos) sritis
<p>Inovacijų kūrimas ir panaudojimas Žinių kūrimas ir naudojimas Žmogiškųjų išteklių puoselėjimas Mokymas ir mokymasis Komandinio darbo skatinimas Lyderiavimo skatinimas Verslumo motyvavimas Sprendimų priėmimo reikšmingumas Intraprenerystės plėtra Tinkliškumas Virtualumas Vartotojų poreikių tyrimų skatinimas Pokyčių valdymas Organizacijos vystymas(is) Darniosios raidos koncepcijos įgyvendinimas</p>	<p>Mokslinių ir technologinių tyrimų bei jų rezultatų taikymas Naujų (gamybos) technologijų taikymas Informacinių technologijų naudojimas Neatsinaujinančių išteklių taupymas Atsinaujinančių išteklių naudojimas Ciklinės gamybos įgyvendinimas Taršos prevencijos (švaresnės gamybos) įgyvendinimas</p>

Atlikus antrepreneriškumo raiškos bruožų pasireiškimo empirinį tyrimą nustatyta, kad:

7. Tirtuosiuose EK remtuose inovatyvių SVĮ projektuose (kaip netiesioginės ekspertinės nuomonės šaltinyje) antrepreneriškumas nusakytas tais pačiais teoriniais bruožais. Tačiau atskirų bruožų pasireiškimo dažnis nėra vienodas. Projektuose dažnai pasireiškia tokie bruožai kaip inovacijų kūrimas ir panaudojimas, žinių kūrimas ir naudojimas bei tinkliškumas. Šių bruožų pasireiškimas siejamas su prioritetiniais projektų kūrimo tikslais Europos Sąjungoje ir projektų specifinė terpe, kurioje skatinamos inovacijos, naujų (gamybos) technologijų taikymas, akcentuojama pati gamybinė veikla. Akcentai, rengiant projektų uždavinius, yra sudėliojami būtent šiose vietose. Projektuose verslo atsakomybės srities bruožų raiška yra fragmentiška ir turi atsitiktinumo požymį. Įmonėse socialinės atsakomybės įgyvendinimas tik pradeda atrasti savo vietą ir paskirtį.

8. EK remtuose inovatyvių SVĮ projektuose *naujų bruožų nebuvo nustatyta*. Galima daryti prielaidą, kad projektų rengimui vadovaujamosi naujausiomis vadybinėmis teorijomis ir nuostatomis, moksliniais darbais ir tyrimais, siekiant skatinti ES inovatyvias SVĮ. Tačiau antrepreneriškumo koncepcijos suvokimas šioje srityje yra plėstinas.

Atlikus antrepreneriškumo raiškos bruožų pasireiškimo ir svarbos ekspertinį vertinimą KTU Regioninio mokslo parko įmonėse, nustatyta, kad:

9. Antrepreneriškumo koncepcijos suvokimo kaitos šaltiniai verslo praktikoje, ekspertų nuomone, yra įvairios darbinės išvykos, užsienio bei šalies įmonių praktinė patirtis, verslo kontaktai, seminarai ir kiti kvalifikacijos kėlimo kursai, mokslinė bei verslo literatūra, valdžios ir valdymo institucijų veiksmai ir priemonės, žmogaus asmeniniai sprendimai ir apsisprendimai, socialinė raida ir globalizacija.

10. Tirtosiose įmonėse *pasireiškia dauguma* antrepreneriškumo raišką nusakančių bruožų. Parko įmonėse antrepreneriškumo raiška atspindi antrepreneriškumo koncepcijos įvairiapusiškumą. Inovacijų kūrimas ir panaudojimas, žinių kūrimas ir naudojimas, žmoniškųjų išteklių puoselėjimas, mokymas ir mokymasis, komandinio darbo skatinimas, lyderiavimo skatinimas, verslumo motyvavimas, pokyčių valdymas, organizacijos vystymas(is) – tai vadybinės srities antrepreneriškumo raiškos bruožai, laikomi svarbiais *KTU Regioninio mokslo parko* įmonėse. Socialinės sanglaudos srityje nustatyti ir laikomi reikšmingais antrepreneriškumo raiškos bruožai yra ypač susiję su verslo socialine atsakomybe bei glaudžiu kontaktu su visuomene. Šiuolaikinėje ekonomikoje antrepreneriškas verslas neatsiejamas nuo socialinio bendradarbiavimo funkcijos. Tai atspindi empirinio tyrimo metu įmonėse įvertintieji reikšmingais tokie antrepreneriškumo raiškos bruožai: atsakingumas savininkui ar steigėjui, atsa-

kingumas investitoriams, atsakingumas darbuotojams, atsakingumas visuomenei, draugiškumas probleminėms socialinėms grupėms.

11. Parko įmonės nori prisiderinti prie verslui keliamų reikalavimų, tuo pačiu išlaikydamos ir tam tikrą savitumą bei antreprenerišką dvasią. Įgyvendinant konkurencingo verslo tikslus, įmonės neatsisako nei rizikingumo, nei rizikos kapitalo investavimo, tačiau koncentruojamasi į rinkos keliamus reikalavimus, siekiant ne tik pelno, bet ir socialiai atsakingo veiklos rezultato. Tyrimas atskleidė tokius antrepreneriškumo raiškos bruožus, kaip pasireiškiančius ir svarbius *KTU Regioninio mokslo parko* įmonių veikloje: pelningumo siekimas, veiklos efektyvinimas, konkurencingumo siekimas, veiklos dinamiškumas, naujų darbo vietų kūrimas.

12. Antrepreneriškumas ir jo raiška inovatyviose SVĮ yra neatsiejami nuo technologijų plėtros. Žiniomis grįstos ekonomikos plėtra keičia tiek požiūrį į verslą, tiek ir patį verslą. *KTU Regioninio mokslo parko* įmonėse yra suprantama tokių antrepreneriškumo raiškos bruožų kaip naujų (gamybos) technologijų taikymas, informacinių technologijų naudojimas svarba. Įmonėse yra aktualūs moksliniai ir technologiniai tyrimai bei jų rezultatų taikymas. Išteklių taupymas yra laikomas svarbiu inovatyviose SVĮ ir tai galima paaiškinti, visų pirma, bendru išlaidų mažinimu. Taršos prevencijos įgyvendinimas įmonėse yra siektinas tikslas.

13. Išskirtieji teoriniai antrepreneriškumo raiškos bruožai pasireiškia inovatyvių SVĮ veikloje, tačiau jų svarba ir reikšmingumas nėra vienodi; tuo tik patvirtintas ketvirtasis ginamasis disertacijos teiginys.

14. Nustatyti svarbiausi antrepreneriškumo raiškos bruožai tirtosiose įmonėse sudaro teorinio bruožų rinkinio pagrindą. Tačiau inovatyviose SVĮ, veikiančiose ne mokslo parko sąlygomis, tiek svarbiausių bruožų rinkinio sudėtis, tiek ir pačių bruožų svarba gali būti kitokia. Empirinis antrepreneriškumo raiškos bruožų Lietuvos inovatyviose SVĮ tyrimas negali aprėpti SVĮ visumos ir atspindėti rezultato, taikytino visoms SVĮ. To ir nebuvo siekiama empiriniu tyrimu. Todėl kaip galutinis darbo rezultatas yra pasirinktas teorinis nustatytųjų šiuolaikinių antrepreneriškumo raiškos bruožų rinkinys, jis siūlomas taikyti nusakant antrepreneriškumo raišką inovatyviose (bei kitose) SVĮ. Sudarytajį šiuolaikinių antrepreneriškumo raiškos bruožų rinkinį galima naudoti kaip pagrindą, nusakant ir vertinant įmonių antrepreneriškumą. Bruožų svarba ir jų raiškos ypatumai savitos veiklos pobūdžio įmonėse arba veikiančiose kitose (ne parko) sąlygose įmonėse gali būti kiek kitokia, tačiau telpa į nustatytus bruožų rėmus.

15. Sudarytasis šiuolaikinių antrepreneriškumo raiškos bruožų rinkinys nėra nekintamas, jis nuolat turėtų būti tikslinamas bei papildomas. Lietuvos inovatyvioms SVĮ reikėtų atsižvelgti ir prioritetais laikyti, nusakant antrepreneriš-

kumą, šiuos jo raiškos bruožus: *pelningumo siekimą, veiklos efektyvinimą, konkurencingumo siekimą, veiklos dinamiškumą, naujų darbo vietų kūrimą, inovacijų kūrimą ir panaudojimą, žinių kūrimą ir naudojimą, žmogiškųjų išteklių puoselėjimą, atsakingumą savininkui ir steigėjui, atsakingumą investitoriams, atsakingumą darbuotojams, atsakingumą visuomenei, mokslinių ir technologinių tyrimų bei jų rezultatų taikymą, naujų (gamybos) technologijų taikymą, informacinių technologijų naudojimą.*

Svarbiausių antrepreneriškumo raiškos bruožų rinkinys, taikytinas nusakant antrepreneriškumą Lietuvos inovatyviose SVĮ	
<u>Ekonominė sritis</u> Pelningumo siekimas Veiklos efektyvinimas Konkurencingumo siekimas Veiklos dinamiškumas Naujų darbo vietų kūrimas	<u>Socialinės sanglaudos sritis</u> Atsakingumas savininkui ar steigėjui Atsakingumas investitoriumi Atsakingumas darbuotojams Atsakingumas visuomenei
<u>Vadybinė sritis</u> Inovacijų kūrimas ir panaudojimas Žinių kūrimas ir naudojimas Žmogiškųjų išteklių puoselėjimas	<u>Technologijų plėtros sritis</u> Mokslinių ir technologinių tyrimų bei jų rezultatų taikymas Naujų (gamybos) technologijų taikymas Informacinių technologijų naudojimas

16. Sudarytoji antrepreneriškumo plėtros SVĮ valdymo schema atspindi esminius antrepreneriškumo valdymo etapus: esamos antrepreneriškumo padėties SVĮ vertinimą, verslo aplinkos vertinimą, konkurencinės situacijos vertinimą, vidinio įmonės potencialo vertinimą, antrepreneriškumo plėtros priemonių ir būdų numatymą bei numatytųjų priemonių stebėseną. Kaip rodo ekspertinio vertinimo rezultatai, antrepreneriškumo plėtrą labiausiai skatinančiais veiksniais laikomi vyriausybės politika, verslo aplinka, konkurencinis spaudimas, socialinis spaudimas, gerosios praktikos pavyzdžiai, vidinės SVĮ iniciatyvos. Neigiamais veiksniais laikomi prasta ekonominė situacija, technologinės rinkos neišnaudojimas, globalizacijos kliūtys, finansinių lėšų stygius, menka darbuotojų motyvacija, komandinio darbo stoka, prasta valdymo sprendimų kokybė, siauri įmonių savininkų interesai.

17. *Teorinis* šio darbo *reikšmingumas* siejamas su šiuolaikinių antrepreneriškumo raiškos bruožų nustatymu, nagrinėjant bruožus mokslinių tyrimų raidoje, bei šiuolaikinių antrepreneriškumo raiškos bruožų rinkinio, atspindinčio

šiuolaikinę antrepreneriškumo koncepciją įmonėje, sudarymu bei jį sudarančių bruožų pasireiškimo tyrimu inovatyviose SVĮ.

18. Darbas *mokslinė prasme naujas*, nes jame nustatyti esminiai šiuolaikinę antrepreneriškumo koncepciją nusakantys raiškos bruožai ir jų rinkinys įmonėje, taikytinas ir SVĮ. Bruožus paskatino ir skatina atsirasti ekonomikos bei visuomenės transformacijos. Empiriškai įvertintas teoriškai nustatytų šiuolaikinių antrepreneriškumo raiškos bruožų pasireiškimas inovatyviose SVĮ. Remiantis tuo, sudaryta antrepreneriškumo plėtros valdymo SVĮ schema.

19. *Praktinės vertės požiūriu* disertacijoje išskirtieji šiuolaikiniai antrepreneriškumo raiškos bruožai, jų rinkinys ir charakteristikos įgalina juos naudoti verslo rėmimo ir jo kokybės bei konkurencingumo skatinimo veikloje. Antrepreneriškumo raiškos tyrimai skatina kitus teorinius giluminius tyrimus šioje srityje bei atlieka tam tikrą antreprenerystės populiarinimo funkciją. Sudarytasis šiuolaikinių antrepreneriškumo raiškos bruožų rinkinys galėtų būti praktiškai naudingas tokiais atvejais:

- antrepreneriškumo raiškos bruožų nustatymas gali būti naudingas valdžios institucijoms, skirstančioms lėšas SVĮ ir nustatančioms vienkopus ar kitokius prioritetus, kai siekiama skatinti antrepreneriškumą, (nes Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis siekiama skatinti verslą tapti antrepreneriška, o tikslingas lėšų paskirstymas yra vienas iš projektų, sėkmės garantų), pritraukiant ES lėšas;
- iširtųjų ir išryškėjusių kaip svarbių antrepreneriškumo raiškos bruožų rinkinys sudaro pagrindą ir galimybę vertinti savo veiklą pagal antrepreneriškumo požymį inovatyviose (bei kitose) SVĮ.

Nustatytasis SVĮ antrepreneriškumo raiškos bruožų svarbos ekspertinis vertinimas įgalina numatyti politines ir vadybines priemones antrepreneriškumui stiprinti.

Tęstiniai tyrimai disertacijos tema galėtų būti susiję su papildomu ir naujų antrepreneriškumo raiškos bruožų ir jų kriterijų nustatymu, bei įvairių bruožų sąsajų nustatymo tyrimais (tiek tarpusavyje vienoje srityje, tiek tarp atskirų įmonės veiklos sričių) tiek teoriniame, tiek empiriniame lygmenyje. Taikytinas ir siauresnis bruožų rinkinys, tirtini ir vienos iš įmonės veiklos sričių bruožai.

MOKSLINIŲ PUBLIKACIJŲ SĄRAŠAS

Svarbiausi mokslinio darbo rezultatai paskelbti **8** mokslinėse publikacijose, iš kurių 3 – Lietuvos mokslo tarybos patvirtinto sąrašo tarptautinėse duomenų bazėse referuojamuose leidiniuose:

1. Kriščiūnas, Kęstutis; Čepkauskienė, Jolita. Space and mechanisms of entrepreneurship in the European Union and new Member States: knowledge-based economy // Engineering economics = Inžinerinė ekonomika / Kaunas University of Technology. ISSN 1392-2785. 2004, nr. 1(36). p. 39-45. [Business Source Complete].

2. Kriščiūnas, Kęstutis; Čepkauskienė, Jolita. The penetration of entrepreneurship in Lithuanian economy // Engineering economics = Inžinerinė ekonomika / Kaunas University of Technology. ISSN 1392-2785. 2004, nr. 4(39). p. 45-53. [Business Source Complete; IBSS International Bibliography of the Social Sciences].

3. Kriščiūnas, Kęstutis; Greblkaitė, Jolita. Entrepreneurship in sustainable development: SMEs innovativeness in Lithuania // Engineering economics = Inžinerinė ekonomika / Kaunas University of Technology. ISSN 1392-2785. 2007, no. 4(54). p. 20-26. [Business Source Complete; IBSS International Bibliography of the Social Sciences; CEEOL; DOAJ].

Publikacijos kituose recenzuojamuose mokslo leidiniuose:

1. Kriščiūnas, Kęstutis; Greblkaitė, Jolita. Interplay of top-down and bottom-up preconditions in intellectual business start-up // Tiltai. Priedas : mokslo darbai / Klaipėdos universitetas. Kn. 1. Žinių ekonomikos perspektyvos Europos Sąjungoje ir Lietuvoje. ISSN 1648-3979. 2006, nr. 34. p. 49-54.

2. Kriščiūnas, Kęstutis; Greblkaitė, Jolita. New implications in entrepreneurship // Modern Management Research in the Context of European Research Area (ERA) [Elektroninis išteklius] : international conference for young researchers MMRC-ERA, 15-17 September 2006, Kaunas, Lithuania] / ISM University of Management and Economics. Kaunas : ISM, 2006. ISBN 978-9955-9874-4-4. p. [1-11].

3. Kriščiūnas, Kęstutis; Greblkaitė, Jolita. Towards responsible entrepreneurship in knowledge-based economy // Legal, political and economical initiatives towards Europe of knowledge : proceedings / Kaunas University of Technology. Kaunas : Technologija, 2006. ISBN 9955-25-077-1. p. 123-128.

4. Greblkaitė, Jolita; Daugėlienė, Rasa. Managers' perception of entrepreneurship concept in Regional science park of KTU // European integration studies : research and topicalities / Kaunas University of Technology. Kaunas : Technologija. ISSN 1822-8402. 2008, no. 2, p. 121-127.

5. Greblikaitė, Jolita; Daugėlienė, Rasa. Cluster analysis of expression of entrepreneurship characteristics in the EU innovative projects for sme's and KTU Regional science park // European integration studies : research and topicalities / Kaunas University of Technology. Kaunas : Technologija. ISSN 1822-8402. 2009, no. 3, p. 184-189.

CURRICULUM VITAE

Asmeninė informacija:

Vardas: Jolita Greblikaitė

Gimimo data: 1975 06 19

E-paštas: jolita.greblikaite@ktu.lt.

Išsimokslinimas:

2004-2008 Doktorantūros studijos Vadybos ir administravimo mokslo kryptyje, Europos institute, Kauno technologijos universitete;

1997-1999 Verslo administravimo magistrantūros studijos Socialinių mokslų fakultete, Kauno technologijos universitete;

1993-1997 Verslo administravimo bakalauro studijos Socialinių mokslų fakultete, Kauno technologijos universitete.

Dėstymo patirtis:

Nuo 2009 balandžio iki dabar Lektorė Europos studijų katedroje, Europos institute, Kauno technologijos universitete,

Adresas: Kęstučio g. 8, Kaunas;

2006 rugsėjis – 2009 balandis Asistentė Europos studijų katedroje, Europos institute, Kauno technologijos universitete;

2005 rugsėjis – 2008 birželis Asistentė Vadybos katedroje, Socialinių mokslų fakultete, Šiaulių universitete, Šiauliai.

Mokslinių interesų sritys: antreprenerystė, tarpkultūrinė vadyba.

Moksliniai vizitai užsienyje:

2010 gegužė Dėstytojų mainai pagal Erasmus mobilumo programą, Koblenco taikomųjų mokslų universitete, Vokietija;

2007 gegužė Vasaros mokykla „Sustainable development, neighbourhood policy and migration in the EU“, Rappalo, Italija.

Kita informacija:

Kalbų žinios anglų – labai gerai; rusų – gerai, lenkų, italų- patenkinamai.